

чыны, пазнаём гісторыю Радзімы, свой народ, яго ідэалы, знаёмімся з творамі нацыянальнай літаратуры. Вучыццяся правільна вымаўляць і пісаць словы, дакладна выказваць думкі, атрымлівайце асалоду ад характава і выразнасці беларускага слова. Свабодна валодаючы роднай мовай, вы зможаце спасцігаць здабыткі нашай багатай нацыянальнай культуры.

1. Чаму кожны народ шануе сваю мову?

2. Што з'яўляецца духоўнай спадчынай нашага народа? Якую ролю адыгрывае беларуская мова ў яе захаванні?

3. Патлумачце сэнс некаторых прыведзеных у артыкуле прыказак.

4. Чым з'яўляецца беларуская мова для нашага народа?

5. Выкарыстайце дадатковую літаратуру, інтэрнэт-рэсурсы і складзіце слоўнік выказванняў беларускіх пісьменнікаў пра мову, роднае слова.

ПЯТРУСЬ БРОЎКА

Ушаччына, што на Віцебшчыне, — малая радзіма паэта — «стала сімвалам паэтычнага натхнення, сімвалам гаючай і цудадзейнай крыніцы вершаванага слова. З усіх дарог, з усіх вандраванняў Пятрусь Броўка вяртаўся сюды, на Ушаччыну, да крыніц свайго слова, песні сваёй, пяшчотнай і мужнай, даверлівай і мудрай. Ушаччына была для Петруся Усцінавіча як павелічальнае шкло, праз якое бачыцца ўся Радзіма, з яе клопатамі і поспехамі, з яе радасцю і смуткам, ёміста, велічна, чыста», — так сказаў Рыгор Барадулін, паэт, зямляк Петруся Броўкі.

Калі ласка!

У любімай мове, роднай, наскай,
Ах, якія словы: «Калі ласка!..»
Як звіняць яны сардэчнаю струною,
Праз усё жыццё ідуць са мною.
Трапіць госць у будзень, а ці ў свята:
— Калі ласка, калі ласка, ў хату!
Не паспелі сесці пры сустрэчы,
Як патэльня¹ засквірчэла ў печы...
Бульба, смажаніна і каўбаска,
Пакаштуйце, людцы, калі ласка!
Хлопец кажа дарагой дзяўчыне:
— Калі ласка! Будзеш гаспадыняй!..
Эх, жыццё збудуем мы прыгожа,
Ўсе з табой нягоды пераможам.
Гром грыміць. З нябёсамі размова:
— Калі ласка, цёплы дождж вясновы!
І не вельмі буйны і не рэдкі —
На сады, на пушчы, на палеткі,
На грыбы, на ягады, на кветкі...
— Калі ласка! — наш зварот бясконцы.
Мы гаворым ранішняму сонцу:
— Калі ласка, сонца, выйдзі з хмары,
Радасцю аблашчы² нашы твары,
Ты ўзнімі з сабою нашы мары!
— Калі ласка!.. — нашай роднай мовы
Шчырыя і ветлівыя словы.

¹ Патэльня — скаварада.

² Аблашчыць — агарнуць пяшчотай, ласкай, цеплынёй.

Беларускі выраз «калі ласка» сугучны з украінскім «будь ласка», аднак адрозніваецца ад рускага слова «пожалуйста». Беларусы ўжываюць свой выраз падчас ветлівага звароту, запрашэння, прапановы, выказваючы ўвагу, паважлівыя адносіны.

1. Як ставіцца аўтар да сваёй мовы? Прачытайце адпаведныя радкі верша.
2. Пра якія жыццёвыя сітуацыі згадвае паэт, калі чуе ветлівыя словы *калі ласка*?
3. Якія рысы беларускага нацыянальнага характару адзначае паэт? А якія адзначылі б вы: ветлівасць, сціпласць, гасціннасць, добразычлівасць, чуласць, працавітасць, спагадлівасць, памяркоўнасць, агрэсіўнасць, прагнасць, нецярпімасць, адасобленасць? Паразважайце, як гэта характарызуе беларусаў.
4. Знайдзіце ў вершы радкі, што паўтараюцца шмат разоў. Каму яны адрасаваны?

5. Назавіце вядомыя вам іншыя звароты ветлівасці. У якіх жыццёвых сітуацыях людзі іх выкарыстоўваюць?

6. Падрыхтуйцеся выразна прачытаць верш. Паспрабуйце пры чытанні перадаць яго агульны настрой, аўтарскія пачуцці, свае адносіны да твора. Паразважайце, якая інтанацыя — усхваляваная, урачыстая, даверлівая, замілаваная, спакойна-апавядальная — найбольш падыходзіць для чытання верша. Паслухайце аўдыязапіс верша «Калі ласка!».
7. Вывучыце верш на памяць.

Сёння ў свеце налічваецца больш за 6 тысяч моў, палова з іх пад пагрозай знікнення. Дзеля іх захавання 21 лютага абвешчана Міжнародным днём роднай мовы.